

Motion till riksdagen 2006/07:C307

av Olof Lavesson m.fl. (m, c, fp, v, mp)

Familjerättsliga frågor som rör homosexuella, bisexuella och transpersoner

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om könsneutral äktenskapslagstiftning.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ändring i regelverket som innebär att partnerskap har samma rättsverkningar som äktenskap, så länge lagen om registrerat partnerskap kvarstår.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om ändring av äktenskapsbalken så att trossamfund ges rätt att förrätta registrering av partnerskap, så länge lagen om registrerat partnerskap kvarstår.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om översyn av namnlagen och en utredning gällande person som har bytt namnidentitet eller personnummer.

Riksdagens HBT-grupp

Riksdagens HBT-grupp är ett tvärpolitiskt nätverk i Sveriges riksdag som diskuterar och utarbetar förslag till riksdagsbeslut kring lagstiftning som berör homosexuella, bisexuella och transpersoner. Totalt deltar ett sextiotal personer i gruppen. Motionen är undertecknad av en riksdagsledamot ur varje partigrupp som deltagit i nätverkets arbete med motionen.

HBT är en paraplybeteckning för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Homosexuella och bisexuella är män och kvinnor i olika åldrar med olika etnisk bakgrund, religion och politisk uppfattning. De kommer från olika samhällsklasser, från städer och från landsbygd. Det enda som skiljer dem från heterosexuella är att de har förmågan att älska och känna sexuell attraktion till någon av samma kön. Med transpersoner brukar man avse

Fel! Okänt namn på

transvestiter, transsexuella, intersexuella, dragkings/queens och andra personer som har en könsidentitet eller ett beteende som tidvis eller alltid skiljer sig från vad som utifrån stereotypa men utbredda föreställningar kan förväntas beroende på deras biologiska kön. Det kan också vara individer som av omgivningen uppfattas ha eller ge uttryck för en avvikande könsidentitet, till exempel genom att deras könsidentitetsuttryck tidvis eller alltid skiljer sig från normen för det kön som registrerats för dem vid födseln. Transpersonsbegreppet som politisk term förutsätter inte att individen själv identifierar sig som transperson.

Våra utgångspunkter

Alla människor har vissa grundläggande behov gemensamma. Till dessa hör behov av kärlek, sex, trygghet och gemenskap med andra människor. Kärlek är en viktig drivkraft för såväl en personlig som samhällelig utveckling. Vår utgångspunkt är att kärlek och sexualitet mellan människor av samma kön är lika mycket värd som kärlek och sexualitet mellan människor av olika kön. Alla ska kunna leva ett värdigt liv, oavsett sexuell läggning eller könsidentitet.

Tyvärr finns det i vårt samhälle ett förtryck av homosexuella, bisexuella och transpersoner, vilket bland annat tar sig uttryck i form av trakasserier, våld och diskriminering.

Riksdagen uttalade redan 1973 i utskottsbetänkandet LU 1973:20 att ”en samlevnad mellan två parter av samma kön är en från samhällets synpunkt fullt acceptabel samlevnadsform”. I regeringens proposition 1986/87:124 heter det att ”den enda säkra skillnaden mellan homosexuella och heterosexuella är att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön. I homosexuellas och heterosexuellas förhållanden finns motsvarande känslor av vänskap, omsorg, lojalitet, ömhet, kärlek osv.”

Trots dessa ställningstaganden finns diskriminering även i lagstiftningen. Bristerna består till stora delar av att lagar och praxis inte är anpassade till den verklighet som råder samt att de i många fall missgynnar personer på grund av deras sexuella läggning eller könstillhörighet. I denna motion, som är ett resultat av vårt samarbete, föreslås sådana förändringar som vi anser är viktiga att genomföra för att målsättningen om ett pluralistiskt och mångkulturellt samhälle ska kunna uppnås. Denna vision innebär ett samhälle fritt från diskriminering, våld och fördomar mot personer på grund av deras sexuella läggning eller könstillhörighet. I denna motion tar vi upp sådana frågor som behandlas i lagutskottet.

Könsneutral äktenskapslag

Som ett led i vår strävan att nå en icke-diskriminerande lagstiftning är det i dag fullt berättigat att kräva en äktenskapslag som gäller lika för alla, oavsett sexuell läggning eller könstillhörighet.

Partnerskapslagen är historiskt ett viktigt och stort steg i arbetet för sexuellt likaberättigande, men i dag fyller den inte samma funktion. Den blir i stället ännu en tydlig fingervisning om hur lagstiftningen inte behandlar alla lika, oavsett sexuell läggning.

Regeringen beslutade den 27 januari 2005 att en särskild utredare, biträdd av två referensgrupper – en med företrädare för riksdagspartierna och en med företrädare för trossamfund – ska ta ställning till om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap (dir. 2005:6).

Utredaren ska hålla en nära kontakt med homosexuellas organisationer samt andra berörda. Av direktiven följer sammanfattningsvis att utredaren ska göra en grundlig analys av frågan om par av samma kön bör kunna ingå äktenskap och redovisa samtliga skäl som talar för och emot detta. Vidare ska utredaren ta ställning till formerna för ingående av äktenskap. Utredaren ska överväga om behörigheten för trossamfund att företräda det allmänna vid ingående av äktenskap bör finnas kvar eller om äktenskap endast bör få ingås civilt.

Om utredaren anser att äktenskap även i fortsättningen bör kunna ingås hos trossamfund, ska det övervägas om några förändringar bör göras när det gäller denna behörighet. Utredaren ska, oavsett sina ställningstaganden när det gäller trossamfundet, utreda formerna för ingående av äktenskap civilt. Om utredarens slutsats blir att äktenskap bör kunna ingås av par av samma kön, bör detta enligt direktiven få till följd att partnerskapslagen upphävs. Om utredaren kommer till slutsatsen att äktenskap inte bör kunna ingås av par av samma kön, ska utgångspunkten i stället vara att partnerskapet behålls. Det ska då övervägas om förändringar bör göras när det gäller partnerskapet.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 mars 2007. Det står utredaren fritt att lämna särredovisningar i vissa frågor om det bedöms lämpligt.

Som vi ser finns det inga sakliga motiv för att behålla nuvarande ordning, partnerskapslagen borde följaktligen avskaffas, och i stället borde en könsneutral äktenskapslag inrättas. Detta vill vi att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening.

Partnerskapslagen

Vi vill som sagt införa en könsneutral äktenskapsbalk och därför avskaffa partnerskapslagen. Vi är kritiska till att behålla en särslagstiftning, men tills en könsneutral äktenskapslag införs vill vi undanröja de olika rättsverkningar som finns mellan partner och makar. De undantag som finns kvar rör partners möjligheter att få tillgång till assisterad befruktning inom den offentliga hälso- och sjukvården, reglerna i föräldrabalken om faderskapspresumtion,

Fel! Okänt namn på

möjligheten att få dispens från minimiåldern om man vill ingå partnerskap och anknätningskraven. Det finns ingen anledning att behålla dessa rättsliga skillnader. Därför vill vi att riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag som innebär att partnerskap har samma rättsverkningar som äkten-skap.

Rätt för trossamfund att förrätta partnerskap

Enligt 1 kap. 8 § lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap är lagfaren domare i tingsrätt eller den som länsstyrelsen har förordnat behörig att vara registreringsförrättare.

Av lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom andra trossamfund än Svenska kyrkan framgår att annat trossamfund än Svenska kyrkan under vissa förutsättningar kan ges tillstånd att förrätta vigsel. Frågor om tillstånd prövas av Kammarkollegiet efter ansökan av samfundet. Sedan tillstånd har givits får Kammarkollegiet förordna en präst eller någon annan befattningshavare inom samfundet att vara vigselförrättare.

Enligt nuvarande lagstiftning ger staten således trossamfund möjlighet att erhålla ”kollektiv” rätt att förrätta vigslar. Efter godkännande av Kammarkollegiet kan samfundet självt fördela uppdraget bland sina befattningshavare, som alltså får rätt att förrätta vigslar genom att tillhöra samfundet. Förfarandet för den som vill förrätta partnerskap är inte lika smidigt. Den person som vill ha ett sådant uppdrag måste i stället ansöka enskilt om möjligheten hos länsstyrelsen, alltså ett betydligt krångligare förfarande. Att staten på detta sätt försvårar, i stället för att underlätta, för de trossamfund som vill förrätta partnerskap är en omotiverad ordning. Staten bör i stället betrakta uppdragen att förrätta vigslar och att förrätta partnerskap som likvärdiga, och lagstiftningen bör därför ändras så att trossamfund ges rätt att förrätta registrering av partnerskap. Detta bör riksdagen tillkännage till regeringen som sin mening.

Rätten att välja sitt namn och möjligheten att ändra personuppgifter retroaktivt

Namnlagens syfte ska vara att skydda barn från att få namn de kan lida för senare i livet och skydda från intrång i familjenamnen. Men namnlagen ska inte hindra människor från att ta vilka förnamn de önskar. Det föreligger en särskild problematik för transpersoner. Den som väljer att leva vardagen i enlighet med sin upplevda könstillhörighet utan att genomgå kirurgisk behandling tillåts inte enligt praxis att själva bestämma sitt namn då personer som juridiskt sett är män tillåts inte att byta till kvinnliga förnamn och vice versa. Detta sker genom den hänvisning som görs i praxis till 34 § i namnlagen (1982:670), som lyder: ”Som förnamn får inte godkännas namn som kan väcka anstöt eller kan antas leda till obehag för den som ska bära det eller

Fel! Okänt namn på

namn som av någon annan anledning uppenbarligen inte är lämpligt som förnamn.” Namnlagen måste ändras så att myndiga personer ska kunna byta förnamn till det de själva väljer, utan hänsyn till kön.

PRV har i en skrivelse i februari 2005 belyst behovet av att namnlagen ses över och att rättsreglerna anpassas till samhällsmedborgarnas behov av att förändra sina namn på ett lättbegripligt och rättssäkert sätt. Enligt riksdagens mening var det genom PRV:s skrivelse klarlagt att det föreligger ett behov av en översyn av lagen, en översyn som måste ha en bred inriktning. Vidare anfördes att det får ankomma på regeringen att snarast ta initiativ till en sådan översyn och därefter återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag. Några sådana initiativ har ännu inte tagits.

I lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall och i förarbetena till lagstiftningen finns ingen särskild reglering som ger rättighet för en person som genomgått könsbyte att få sin identitet i betyg, anställningshandlingar etc. ändrad retroaktivt. Det är upp till respektive skola eller arbetsgivare att tillmötesgå ett sådant önskemål. Det har visat sig att personer som genomgått könsbyte haft svårigheter att få sådana önskemål tillgodosedda.

Frågan har behandlats i lagutskottet (motion 1999/2000:So203 Transsexuellas situation.) Lagutskottet anförde så i betänkande LU16: ”Enligt utskottets uppfattning kan det inte komma i fråga att i lag införa en tvingande skyldighet för den som någon gång, kanske långt tillbaka i tiden, utfärdat betyg, intyg eller liknande, att göra ändringar i ett dokument som vid tiden för utfärdandet var helt korrekt. Det problem som motionären tar upp får enligt utskottets uppfattning lösas på annat sätt än genom lagstiftning.”

Det finns, som utskottet påpekar, problem med att sätta gränser för hur långt retroaktiviteten kan sträcka sig m.m. Samtidigt kvarstår problemet för personer som bytt namn eller personnummer att kunna återropa äldre tjänstintyg, skolbetyg m.m. utan att avslöja sina tidigare personuppgifter. Frågan är givetvis inte bara aktuell för transsexuella utan handlar också om personer som bytt identitet av annat skäl, t.ex. fått nya personuppgifter efter att ha utsatts för hot och förföljelse. Utskottet kan inte bara avfärda problemet med att ”det får lösas på annat sätt”. Mot bakgrund av vad som här anförts vill vi att regeringen ska utreda frågan och återkomma med förslag till riksdagen på hur problemet kan lösas. Exempelvis bör man analysera om den enskilde bör ges bättre möjlighet att beställa nya intyg som återger det faktamässiga innehållet i ett äldre dokument men utan att avslöja de äldre personuppgifterna. De olika alternativ som utreds bör givetvis prövas såväl ur integritetssynpunkt som utifrån allmänna legala och arkivmässiga aspekter.

Mot denna bakgrund vill vi att regeringen ser över namnlagen för att bl.a. möjliggöra för personer att själva välja sitt namn oavsett könsidentitet, samt att en utredning genomförs gällande möjligheten att retroaktivt ändra äldre handlingar och intyg för en person som har bytt identitet.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 30 oktober 2006

Olof Lavesson (m)

Fredrick Federley (c)

Lars Ohly (v)

Ulf Nilsson (fp)

Ulf Holm (mp)